

De Standaard

INTERVIEW ZOË EN DANIEL DEMOUSTIER

‘Ik was verwickeld in een soort competitie met de kinderen die jij filmde in oorlogsgebied’

Zoë Demoustier dook in het archief van haar vader, de oorlogsjournalist Daniel Demoustier. Het resultaat is een krachtige danssolo, die tegelijk een intiem portret is van hun soms troebele band. ‘Ook al beweer je dat je er de helft van het jaar wel was, jouw afwezigheid voelde vaak als een gemis.’

Door Filip Tielens Foto's Kaat Pype

Zaterdag 27 november 2021 om 3.25 uur

Zoë en Daniel Demoustier.

We hebben afgesproken in Falstaff, een historisch café aan de Brus-selse Beurs. ‘Dit was mijn hoofdkwartier na de aanslagen van Brussel in 2016’, vertelt Daniel Demoustier (59). Eerder zocht hij zijn verhalen verder, in de oorlogen in Afghanistan en de Balkan of na rampen zoals de tsunami in Zuidoost-Azië en de aardbeving in Haïti. Overal stond hij als cameraman op de eerste rij om beelden te draaien voor aanvankelijk VRT en BBC, en later vooral het Britse ITN. Na 25 jaar als freelance-oorlogsjournalist is hij er onlangs mee gestopt. ‘Er is amper nog geld voor diepgaande reportages’, zegt hij.

Momenteel maakt Demoustier vooral films en captaties voor het theater, onder meer bij NTGent. Hij is net terug van een maand workshops geven in Irak, waar NTGent in Mosul een filmschool is gestart met geld van Unesco. Dit weekend vertrekt hij er opnieuw naartoe voor vier weken en in het voorjaar van 2022 gaat hij nog eens. ‘Dan willen we de afgewerkte films tonen in het onlangs heropende theatergebouw’, vertelt hij met fonkelende oogjes. ‘Decennia hebben de inwoners er geleefd in een hel, maar nu is Mosul aan het openbloeien. Mensen zijn de verloren tijd aan het inhalen, elke avond zijn er trouwfeesten. Op een nacht werd ik wakker. Ik vreesde dat ik bommen hoorde, maar het bleek vuurwerk. (lacht)’

Zijn oudste dochter Zoë (26) aanhoort geamuseerd de verhalen van haar vader. Als kind begreep ze wel dat oorlogen en rampen zijn ‘be-roep’ waren, maar wat wist ze écht over wat hij er deed? De Britse reportages van papa waren in België niet te bekijken, thuis schermde hij zijn kroost – behalve Zoë ook zoon Misha (21) en dochter Lahja (15) – af van het ergste leed.

**‘Je hebt gekozen voor die job als
oorlogsjournalist. Je had ook gewoon
bakker kunnen worden’**

Zoë

**‘Dan had ik telkens midden in de nacht
moeten opstaan en ’s middags weer in bed
kruipen. Had je dat liever gehad?’**

Daniel

Maar wie mysterieus blijft, wekt nieuwsgierigheid op. In een poging haar vader beter te begrijpen, verdiepte Zoë zich de voorbije jaren in zijn rijke beeld- en geluidsarchief. Geïnspireerd door het boekje *Regarding the pain of others* van Susan Sontag, dat ze kreeg van haar moeder, stelde ze zich daarbij allerlei vragen. 'Wie heeft het recht om beelden te maken van lijdende mensen? Willen die mensen wel ge-filmd worden? Hoe kijken wij ernaar? En waarom raken beelden van uitgehongerde kindjes me maar kort en swipe ik daarna gewoon verder om te zoeken naar een recept of een nieuwe handtas?'

Het zijn de vragen die aan de basis lagen van haar knappe danssolo *Unfolding an archive*. Daarin creëert ze een abstracte wereldkaart op de vloer met zand ('Omdat ik op al die beelden van papa vooral veel stof zag'), waarop ze vervolgens danst. Ze belichaamt strijders, dictators, slachtoffers en hulpverleners, op een soundtrack van geluiden uit Demoustiers archief. Zo wekt ze een kwarteeuw grote wereldge-beurtenissen weer tot leven, maar heeft ze het evengoed over de niet-geringe impact van haar vaders beroep op het gezin.

In de voorstelling vertelt u dat een van uw eerste jeugdherinneringen gaat over Kosovo.

Zoë: 'Toen ik drie, vier jaar was, was Kosovo overal (door de oorlog van 1998-1999, red.). Kosovo was jouw job, het betekende geweld, het stond gelijk aan papa die van huis was. Maar wat Kosovo juist was? Ik had geen idee. (tegen Daniel) Ik vind het trouwens best wel bijzonder dat ik dankzij jouw camerabeelden alles heb kunnen her-bekijken wat jij ginder met je eigen ogen hebt gezien. Nog nooit heb ik zoveel mensen zien huilen als op die beelden.'

Daniel: 'Ik ook niet ... Al die huilende vluchtelingen die de grens overstaken naar Albanië, dat ging door merg en been. Kosovo heeft een heel grote impact op mij gehad.'

Dat geldt allicht ook voor Irak, waar u in 2003 bij een schietaan-val op uw auto in Basra de dood in de ogen keek. Hebt u toen uw gezin opgebeld met de boodschap: ik was bijna dood?

Daniel: 'Een uur of zes na het incident, nadat ik erin geslaagd was om de grens met Koeweit over te steken, heb ik eindelijk naar huis kunnen bellen. "Er was een probleem", zei ik. "Met mij is alles oké, met mijn collega's niet." Toen wist ik nog niet dat mijn drie collega's die ook in de auto zaten (journalisten Terry Lloyd en Fred Nérac en vertaler Hussein Osman, red.) gesneuveld waren.'

Zoë: 'Aan het moment van het ongeluk heb ik geen traumatische herinnering. Ik herinner me vooral de commotie bij anderen, zoals ie-mand aan de schoolpoort die ons vertelde dat papa bijna dood was. Toen begreep ik voor het eerst: hij heeft dan toch niet zo'n normale job.'

Heeft hij u later meer details verteld over het ongeluk?

Zoë: 'Papa is op dat vlak niet zo'n verteller.'

Daniel: 'Wat zeg jij nu? In interviews heb ik mijn verhaal honderden keren moeten doen. Amerikaanse soldaten die Britse journalisten doodschoten, zogezegd door friendly fire, dat was wereldnieuws.'

Zoë: 'Tegen mij heb je nooit het hele verhaal verteld, eerder een soort sprookjes versie. Door veel te googelen voor *Unfolding an archive* vond ik een animatie filmpje met een

reconstructie van het schietincident. Pas toen beseftte ik echt wat er in Basra precies is gebeurd.'

Daniel: 'Mja, ik wou die gebeurtenis gewoon achter mij laten. Ik had twee opties: erover blijven janken in een hoekje of snel weer aan het werk gaan. Het werd het laatste.'

Vertrok u daarna met een klein hartje weer naar de oorlog, of had u er nooit moeite mee om uw gezin achter te laten?

Zoë: '(lacht) Interessant, zulke dingen weet ik dus niet!'

Daniel: 'Bang was ik nooit. Mijn probleem was eerder dat ik de laatste jaren steeds minder schrik kreeg. In Libië bleef ik gewoon verder filmen tijdens een schietpartij, terwijl iedereen plat op de grond dook. Ook tijdens de oorlog in Oekraïne heb ik beelden gedraaid die erover gingen. Niet oké, nu ik eraan terugdenk.'

Luchthavenbaby

Dat stoere imago staat nochtans haaks op zijn journalistieke mantra: niet focussen op de bommen, maar op de menselijke verhalen. De beelden die Daniel bij thuiskomst toonde, waren meestal close-ups van vrouwen en kinderen, herinnert Zoë zich. 'Terwijl klasgenoten oorlog verbeeldden door schietende soldaten in legeruniform te tekenen, dacht ik vooral aan hoe de oorlog het leven van gewone gezinnen verscheurt.'

Tegelijk begreep ze als kind niet goed waarom haar vader elders kinderen en families wilde filmen, in plaats van bij zijn eigen gezin te zijn. 'Ik herinner me dat ik met hen in een soort competitie verwickeld was. Dat is raar om te zeggen, dat besef ik, omdat ik in een bevoorrechte positie opgegroeid ben. Maar zo voelde het wel.'

**'Het moeilijkste waren de momenten
waarop ik wenste dat ik jouw auto op de
oprit of jouw koffers in de gang zag staan. Ik
herinner me nog levendig mijn hoop, maar
ook de teleurstelling als dat niet zo was'**

Zoë

Bent u er te weinig voor uw gezin geweest?

Daniel: 'Zeker, dat kan ik niet ontkennen. Ik was afwisselend een maand in het buitenland en dan een maand thuis. Als ik er was, gingen we vaak op reis. Ik verdiende in die tijd wel wat geld en had veel airmiles verzameld, waardoor we geweldige reizen konden maken.'

Zoë: 'Palestina, Egypte, Kenia, Thailand ... Die reizen zijn mijn mooiste herinneringen.'

Daniel: 'Mijn ouders leerden me de wereld zien, dat heb ik altijd willen doorgeven aan mijn kinderen.'

Heeft u uw vader ooit verweten dat hij er te weinig was?

Zoë: 'Ja. Want papa, ook al beweer je dat je er de helft van het jaar wél was, toch voelde jouw afwezigheid vaak als een gemis. Het gaat niet enkel om hoe vaak je fysiek aanwezig was, maar of je er ook bij kon zijn op de sleutelmomenten in onze levens.'

Hoeveel premières van Zoë heeft u gemist?

Daniel: '(trots) Géén! Ik weet het nog goed: het was de avond van de aanslagen in Parijs, ik zat in een restaurant voor ik naar een première zou gaan van Zoë en Misha. Opeens kreeg ik telefoon vanuit Londen: "Daniel, where are you now? You have to go to Paris!" Maar ik zei: "Nee, ik ga eerst kijken naar mijn kinderen." Waarna ik 's nachts als-nog naar Parijs ben gereden, om de veertien dagen die volgden niet te slapen.'

Zoë: 'Dat herinner ik me. Maar je hebt natuurlijk wel voor die job als oorlogsjournalist gekozen. Je had ook gewoon bakker kunnen worden.'

Daniel: 'Dan had ik telkens midden in de nacht moeten opstaan en 's middags weer in bed kruipen. Had je dat liever gehad? (lacht)'

Zoë: 'Nee, ik begrijp dat journalistiek jouw passie is en dat je er voluit voor kiest. En ik weet dat als je iets belangrijks wilt doen in de wereld – wat ik denk dat jij doet – daar offers tegenover staan. Ik voel zelf ook dat ik met dans iets heb gevonden dat ik écht graag doe. Maar tot welke opofferingen ben ik daarvoor bereid? Als ik op een dag als cho-reograaf de wereld zou rondreizen om overal stukken te maken, kan ik dan wel een gezin hebben?'

Daniel, klopt het verhaal dat u Zoë als baby hebt overhandigd aan haar moeder op de luchthaven in Zaventem, waar u net vertrok en zij landde?

(Zoë kijkt verbaasd) Daniel: 'Of het nu Zoë was of een van mijn andere kinderen weet ik niet meer, maar één keer hebben we elkaar inderdaad afgelost op de luchthaven. Annemie (Boonen, zijn ex-vrouw en de moeder van Zoë, red.) en ik hadden zo'n onwaarschijnlijk druk en heftig leven. Zij werkte ook in het buitenland en reisde veel. Het gebeurde weleens dat ik haar 's ochtends belde: "Ik ben in Parijs, waar ben jij? Ah, in Barcelona. Maar waar zijn de kinderen dan?" Het was soms totale waanzin, maar ik ben er trots op dat het ons uitein-delijk allemaal is gelukt.'

Zoë: 'Ik mag dan wel in een atypisch gezin opgegroeid zijn, erg heb ik dat nooit gevonden.'

Daniel: 'Onze kinderen zaten alle drie op de freinetschool, waar alleen maar kinderen uit atypische gezinnen zaten.'

Zoë: 'En zelfs daar waren we atypisch, hoor.'

Moeder als motor

Nu Zoë zich net als choreografe aangesloten heeft bij het Ultima Vez van Wim Vandekeybus, ligt haar agenda vast voor de komende vijf jaar, vertelt ze. Het contrast met haar vader, die altijd last minute werd opgetrommeld om te vertrekken naar een nieuwe brandhaard of catastrofe, is groot. 'Al heel mijn leven weet ik niet hoe de volgen-de week eruit zal zien', zegt hij lachend.

Was de onvoorspelbaarheid van uw vaders beroep verwarrend voor jullie gezin?

Zoë: 'Het is meermaals gebeurd dat papa zei dat hij ons zou komen ophalen aan school en dat oma en opa opdaagden. Jouw terugkeer hing vaak af van wat er in de wereld gebeurde. Het moeilijkste waren de momenten waarop we thuiskwamen en ik wenste dat ik jouw auto op de oprit of jouw koffers in de gang zag staan. Ik herinner me nog levendig mijn hoop, maar ook de teleurstelling wanneer dat niet zo was.'

Daniel: '(verontschuldigend) Twintig jaar geleden was het niet zo gemakkelijk om contact te hebben. Er was nog geen Whatsapp, vanuit Irak kostte het misschien 100 dollar per minuut om naar huis te bellen. Vooraf verwittigen wanneer je naar huis komt, is sowieso moeilijk in de news business, want gegarandeerd gebeurt er dan iets waardoor je langer moet blijven.'

Liep thuiskomen van een leien dakje? Uw gezin had in al die tijd immers niet stilgestaan.

Zoë: 'Je moest altijd opnieuw intunen.'

Daniel: 'Ik begreep niets van wat er allemaal was gebeurd. Je wilt ook niet weten hoe vaak ik mijn kinderen heb afgezet aan de schoolpoort op een feestdag ... (lacht) Maar als ik bij hen was, wou ik me 100 procent inzetten.'

Zoë: 'Goh, in de maand dat je thuis was, was je er ook vaak niet, hoor.'

Daniel: 'Ik had een goed contract met ITN, maar ik bleef natuurlijk wel freelancer. Ik moest vaak nieuwe binnen lopende opdrachten aannemen voor Artsen zonder Grenzen, Save the Children, de Verenigde Naties ... Daarvoor moest ik dan weer naar het buitenland.'

Heeft dat de carrière van Annemie niet gehinderd?

Daniel: 'Mijn plannen botsten geregeld met haar agenda. Als ik wéér vertrok, leidde dat bij haar zeker tot frustratie.'

Zoë: 'Op een bepaald moment is mama gestopt met reizen. Ik denk wel dat ze dat miste.'

Daniel: 'Annemie wou ook kunnen gaan waar ik was. Ze is veel avontuurlijker dan ik. Op onze eerste reis naar India was ik haar op de eerste avond kwijt. Bleek dat ze uren alleen had rondgelopen in de sloppenwijken. (lacht)'

Was zij degene die het gezin rechthield?

Zoë: 'Absoluut, mama was de motor. Ze zorgde ervoor dat ik als kind nooit schrik hoefde te hebben dat er met papa iets zou kunnen gebeuren. Al is ze zelf wel soms ongerust geweest, vertelde ze me in de gesprekken die ik met haar voerde voor mijn voorstelling. Nu weet ik dat het voor haar niet makkelijk geweest is, want met wie kon zij haar bezorgdheden delen?'

**'Telkens als je thuiskwam, wou je deel
worden van onze wereld, maar daarvoor
leefden we te veel naast elkaar. Jouw wereld
en onze wereld waren gewoon niet
compatibel'**

Zoë

Daniel: 'Annemie wou ook dat haar kinderen alles moesten kunnen doen. Dans, muziek, voordracht, cello ... Nergens wou ze op inbinden.'

In een vorig interview (DS 19 mei 2018 (https://www.standaard.be/cnt/dmf20180518_03520042)) zei u dat u de laatste tien jaar van jullie relatie op de zetel sliep.

Zoë: '(snel) Zal ik daar diplomatisch op antwoorden? Jouw wereld, die van ons en die van de grote actualiteit waren gewoon niet compatibel. Telkens als jij thuiskwam, wou je wel deel worden van onze wereld, maar daarvoor leefden we te veel naast elkaar. Misschien was die zetel een metafoor daarvoor?'

Daniel: 'Iedereen had inderdaad zijn eigen wereld. We functioneerden goed met – of naast – elkaar.'

Hoe is de band met uw ex-vrouw nu?

Daniel: 'Heel goed, eigenlijk. Annemie is een geweldige vrouw, die anderen altijd helpt.'

Zoë: 'Toen jij kanker had, heeft mama voor jou gezorgd, ook al waren jullie al uit elkaar.'

'Emotieloos mens'

In 2017 werd bij Daniel lymfeklier kanker vastgesteld. Zijn leven hing aan een zijden draadje, ook al was hij volgens Zoë in totale ontkenning. 'Ik had nergens last van, ik voelde niets', herhaalt Daniel ook nu nog. Zoë schudt het hoofd. 'Je zat in fase 4, papa. Dat is de fase voor terminaal, voor dood.'

Vreesde u niet dat uw kinderen misschien verder moesten op-groeien zonder papa?

Daniel: 'Geen seconde, ik zweer het. Als de oorlog me niet klein kreeg, dan ook kanker niet.'

Zoë, in Humo vertelde u dat u sinds kort veel bezig bent met de dood.

Zoë: 'Dat is pas ontstaan door de kanker van papa. Sindsdien heb ik veel schrik voor de dood. Lange tijd heb ik nooit mensen verloren die dicht bij mij stonden. Dat is veranderd sinds Kris De Bruyne (kleinkunstzanger, red.), de papa van mijn vriend Klaas, is gestorven (afgelopen februari, na een strijd tegen alzheimer, red.).'

Countert u die doodsangst door uw ambitie en daadkracht?

Zoë: 'Ik wil inderdaad véél doen, creëren, teweegbrengen ... Laat het leven niet saai zijn, geef mij avontuur! Ik kan niet zo goed nietsdoen. Dat heb ik zeker van mama en papa. Ook heb ik het gevoel dat mijn tijd heel beperkt is. Hoe dat komt, weet ik niet. Misschien omdat carrières in de dans vaak snel voorbij zijn?'

Daniel, klopt het dat u niet stond te springen toen Zoë mime wou studeren in Amsterdam?

Daniel: 'Zoë was zo'n goede studente in het middelbaar, ze had advocaat kunnen worden. En dan wou ze een dansopleiding volgen, in Amsterdam dan nog! Ik was bang dat ze op een

dag in de goot zou eindigen. Ik heb zoveel vrienden in de muziek- en kunstwereld die financieel zo hard afzien dat het me schrik aanjaagt.'

Zoë: 'Noem me naïef, maar ik geloof dat het anders kan.'

Daniel: 'En dat gaat jou ook lukken. In de loop van de jaren heb ik gezien hoe onwaarschijnlijk goed en professioneel jij bezig bent.'

Wat vond u van *Unfolding an archive*?

Daniel: 'Ik was erg onder de indruk. Technisch was het fantastisch gemaakt: het licht, geluid ...'

Ik bedoelde: heeft de voorstelling u emotioneel geraakt?

Daniel: 'Natuurlijk ben ik zeer trots op mijn dochter, maar het stuk zelf raakt me niet. Dat heeft alles met mij te maken. Ik voel al jaren niets meer. Door mijn job ben ik een emotioneel mens geworden.'

Zoë: 'Nog een verschil tussen ons. Maar ik vraag me af: heb je echt geen gevoelens of kan je er gewoon niet over praten? Je vertelde vroeger wel verhalen, maar zelden wat die bij jou teweegbrachten.'

'Ik ben zeer trots op mijn dochter, maar de voorstelling die ze heeft gemaakt raakt me niet. Ik voel al jaren niets meer'

Daniel

Daniel: 'Voor mij is de oorlog gewoon werk.'

Zoë: 'Lukte het jou dan altijd om de beelden die je zag los te laten?'

Daniel: 'In mijn job moet je keihard worden en een verdedigings-muur rond je opbouwen. Het hielp dat je door de zoeker van de camera's vroeger alles enkel in zwart-wit zag. Dat schiep meteen een afstand.'

Zou een job als oorlogsjournalist aan u besteed zijn, Zoë?

Zoë: 'Geen idee. Ik merk wel dat ik in mijn werk als choreograaf steeds meer gefascineerd ben door het vertellen van verhalen, vaak met niet-professionele of atypische performers op het podium. Mijn voorstellingen worden ook steeds meer documentair en journalistiek. Zo maak ik volgend jaar bij Ultima Vez *What remains*, een stuk met kinderen en oudere dansers dat zal gaan over alzheimer en het geheugen.'

Daniel: 'Zoë heeft trouwens al een paar keer laten vallen dat ze naar de plekken wil gaan waar ik als journalist ben geweest. Dat zou een goed format voor een tv-programma zijn.'

Zoë: 'Ik wil wel niet dat het klinkt als "de dochter van gaat naar die plaatsen om eens te kijken hoe de wereld eraan toe is". Ik wil er van-uit mijn medium, dans, iets aan toevoegen.'

Kan dans oorlogswonden helen?

Zoë: 'Natuurlijk kan dat! Ik zou niet zo houden van dansen als ik daar niet in geloof. Dans is voor mij altijd helend geweest. Daarom vind ik het zo vreselijk als ik hoor dat op sommige plekken dans ver-boden wordt, of muziek ...'

Daniel: 'In Mosul kan het nu weer wel.'

Zoë: 'Daar zou ik dan graag ooit naartoe willen gaan, met jou.'

Verschenen op zaterdag 27 november 2021